

VADEMECUM KUSAKOWATYCH (*STAPHYLINIDAE*)

Andrzej Mazur✉

Katedra Entomologii Leśnej, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
ul. Wojska Polskiego 71C, 60-625 Poznań

Autor: Andrzej Jerzy Szujewski

Tytuł: Kusakowate (*Staphylinidae*) lasów Polski.
Aspekt różnorodności i monitoringu
zooindykacyjnego

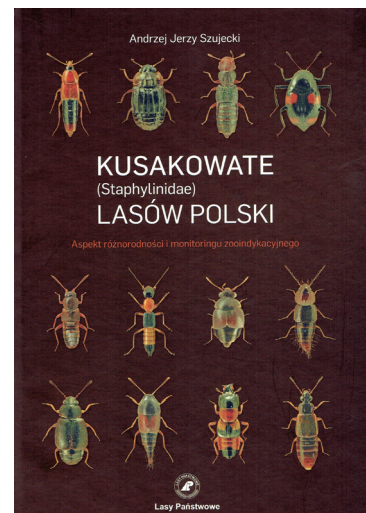
Wydawca: Centrum Informacyjne Lasów Państwowych

Rok wydania: 2017

Liczba stron: 145

Liczba rycin: 252

ISBN 978-83-65659-00-2

Kusakowate (Staphylinidae) lasów Polski są pozycją szczególną. Opracowanie jest syntetycznym oraz kompletnym podsumowaniem dorobku naukowego z zakresu waloryzacji ekosystemów leśnych z wykorzystaniem kusakowatych jako bioindykatora stanu ekosystemów i procesów w nich zachodzących. Praca ma charakter monograficzny i popularyzuje ważną dziedzinę nauk leśnych, znajdującą zastosowanie w ochronie drzewostanów i różnorodności biologicznej oraz w procesach zarządzania ekosystemami leśnymi. Książka jest adresowana do pracowników i służb Lasów Państwowych. Pozycję bogato zilustrowano zdjęciami typów środowisk leśnych oraz fotografiami chrząszczy, które skomplikowanymi technikami mikroskopowymi tworzył prof. dr hab. Lech Borowiec – autor monumentalnej ikonografii chrząszczy Polski (Iconographia Coleopterorum Poloniae, <http://www.cassidae.uni.wroc.pl/Colpolon/index.htm>).

Opracowanie opatrzone także indeksami nazw polskich i łacińskich gatunków kusakowatych oraz wykazem źródłowych publikacji naukowych.

Na treść książki składają się: 10 rozdziałów, dwa indeksy (słowniki) nazw i wykaz literatury. W pierwszych rozdziałach opisano wielostronnie rodzinę *Staphylinidae*. Z wielu przyczyn – takich, jak skryty tryb życia, duża ruchliwość, mało spektakularny wygląd, bardzo małe rozmiary ciała większości gatunków, a także zwykle trudności z poprawnym oznaczaniem gatunków – kusakowate są grupą owadów mało popularną w świadomości społecznej i zawodowej leśników. A jest to najliczniejsza grupa chrząszczy spotykanych powszechnie w wielu środowiskach, nie tylko leśnych. Niewątpliwie osiągnięcia ostatnich 50 lat rozwijanego w Polsce kierunku badań

✉ andrzej.mazur@up.poznan.pl

ekologiczno-zoocenologicznych są nieporównywalne i wyjątkowe w skali światowej (opinia prof. Przemysława Trojana), głównie za sprawą nadania kierunku i zorganizowaniu badań przez Profesora Andrzeja Szujeckiego. Obecnie jednak najbogatsza w gatunki rodzina chrząszczy – wyjątkowo skrupulatnie opracowana naukowo pod względem ekologii i zoocenologii oraz wyróżniająca się dużymi (a przede wszystkim rozpoznanymi) możliwościami wykorzystania w bioindykacji – właściwie jest nieznaną w świadomości społecznej i niedocenianą przez gremia naukowe.

W dwóch kolejnych, zarazem najobszerniejszych, rozdziałach opisano, według kryteriów fitosocjologicznych i regionalno-siedliskowych, gatunki charakterystyczne dla środowisk ściółki i wierzchniej warstwy gleb, zamieszkujące wyróżnione środowiska leśne. W takim schemacie opisano 34 typy lasów – od borów, lasów i olsów obszarów niżowych po lasy wyżynne oraz górskie, z rozróżnieniem specyficznych zbiorowisk leśnych Bieszczadów, Karpat i Sudetów. W tym rozdziale uwzględniono również gatunki kusaków związane z runem leśnym i krzewami, grzybami, mrowiskami, norami zwierząt oraz odchodami i padliną. Odrębne charakterystyki mają gatunki związane ze środowiskiem nadrzewnym, wśród których wyróżniono: gatunki powierzchni kory pni drzew, gatunki przestrzeni między korą a drewnem, gatunki dziupli i próchna, owocników grzybów nadrzewnych oraz gniazd ptaków.

W rozdziałach kolejnych opisano rolę kusakowatych w funkcjonowaniu ekosystemów leśnych, ich różnorodność gatunkową oraz przykłady wykorzystania kusakowatych w bioindykacji i waloryzacji środowisk leśnych. Na treści tych rozdziałów składają się opisy metod stosowanych w badaniach waloryzacyjnych oraz zoindykacyjnych, z charakterystyką wielu wskaźników stosowanych w ilościowych i jakościowych badaniach ekologicznych, często stanowiącą oryginalny wkład Autora w metodykę badań waloryzacyjnych. Wyniki badań z obszaru Puszczy Białowieskiej są ilustracją przykładów zastosowania zoocenologicznych metod oceny stanu i procesów zachodzących w ekosystemach leśnych. Dodatek tworzą wykaz gatunków reliktowych oraz słownik łacińsko-polski nazw gatunkowych kusakowatych.

W opracowaniu wykorzystano wielorakie wątki badań naukowych, inspirowanych i realizowanych przez Profesora Andrzeja Szujeckiego. Należą do nich między innymi:

- podstawowe studia nad różnorodnością kusakowatych, czego wynikiem są klucze do oznaczania *Staphylinidae*, ukazujące się w latach 1961–2013; doskonałą ilustracją tej różnorodności są tablice barwne prezentujące wybrane gatunki *Staphylinidae*
- studia nad biologią i ekologią rozwoju wybranych gatunków, np. *Philonthus cognatus* czy *Othius punctulatus*, czego rezultatem w opracowaniu są opisy biologii, rozwoju i behawioru, a także ich roli w ekosystemach leśnych
- rozpoznanie struktury zgrupowań *Staphylinidae* w wielu niżowych, podgórskich i górskich typach środowisk leśnych Polski
- rozpoznanie swoistości zgrupowań *Staphylinidae* w krótkotrwałych efemerycznych merocenozach (np. gniazda ptaków, podziemne gniazda ssaków, grzyby nadrzewne, mrowiska, odchody i trupy zwierząt, dziuple, próchno i środowisko podkorowe) lub lokalnych i ekstrazonalnych typach środowisk leśnych (nadmorskie bory bażynowe, karpacie i sudeckie bory górnoeregłowe)
- konstrukcje nowych wskaźników zoocenologicznych i sukcesyjnych modeli rozwoju zgrupowań *Staphylinidae* w typach środowisk leśnych
- przekrojowe badania środowisk borów sosnowych świeżych, które mają największy udział w niżowych drzewostanach gospodarczych wraz z określeniem reakcji kusakowatych na zabiegi gospodarcze (m.in. zręby zupełne, zabiegi fitomelioracyjne, pożary, nawożenia); jest to wiedza, która może być wykorzystana w sposób praktyczny w zarządzaniu (inżynieria ekologiczna) i ochronie ekosystemów leśnych eksploatowanych gospodarczo
- gruntowne badania zgrupowań kusakowatych we wszystkich typach siedliskowych lasów Puszczy Białowieskiej, będące podstawą oceny różnorodności biologicznej w wyjątkowym pod tym względem obiekcie przyrodniczym Europy oraz oceny odkształceń wielu innych ekosystemów leśnych centralnej części naszego kontynentu.

Wspomniane badania waloryzacyjne – prowadzone w Puszczy Białowieskiej przez zespół pracowników Katedry Ekologii i Ochrony Lasu SGGW pod kierownictwem Autora – pozwalają przede wszystkim na zrozumienie naturalnych tendencji rozwojowych ekosystemów leśnych w gradiencie rosnącej trofii i uwilgotnienia środowiska glebowego.

Wszystkie wymienione wątki i aspekty są sprowadzone do syntetycznego, ale jednocześnie całościowego wykładu prezentującego całą dynamikę i różnorodność kusakowatych zamieszkujących ekosystemy leśne. Opracowanie prezentuje, oprócz osiągnięć, metodykę ich realizowania ze wskazaniem słabych i mocnych stron stosowanych metod oraz wskaźników oceny, co może być inspiracją do dalszych studiów.

Cytowania piśmiennictwa w tekście i łacińskie nazwy gatunkowe, właściwe pozycjom naukowym, zostały sprowadzone do minimum w formie rozdziału z wykorzystaną literaturą oraz słownika nazw polskich i łacińskich, w którym zastosowano kompletny

zapis terminów naukowych gatunków z nazwiskami autorów opisów gatunkowych.

Na podkreślenie zasługuje, niespotykane w literaturze krajowej, bogate wykorzystanie polskojęzycznych nazw gatunkowych *Staphylinidae*. Ich brzmienie w bardzo adekwatny sposób oddaje cechy ekologii bądź morfologii gatunków kusakowatych.

Reasumując, opracowanie *Kusakowate (Staphylinidae) lasów Polski* ma charakter wybitnie autorski – jest klarownym oraz przystępnym wykładem o kusakowatych występujących w krajowych lasach, adresowanym wprawdzie do grupy zawodowej leśników, ale z pewnością mogącym znaleźć zrozumienie i odbiór w większym gronie czytelników, prezentującym dorobek naukowy z zakresu zoocenologii i waloryzacji ekosystemów leśnych z wykorzystaniem *Staphylinidae*.

W piśmiennictwie popularnonaukowym oraz naukowym, zarówno europejskim, jak i światowym, jest opracowaniem niemającym swego odpowiednika.

Książka w wersji elektronicznej dostępna jest na stronie Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych pod adresem: <http://www.lasy.gov.pl/pl/@@search?q=Kusakowate>